

УДК: 271.222(497.11)-772:94(497.16) "17/18"

Др Недељко РАДОСАВЉЕВИЋ
Историјски институт
Београд

НЕКОЛИКО ИЗВОРА О ПЉЕВАЉСКОМ КРАЈУ И ХЕРЦЕГОВАЧКОЈ
МИТРОПОЛИЈИ ПОД ДУХОВНОМ ВЛАШЋУ ВАСЕЉЕНСКЕ
ПАТРИЈАРШИЈЕ (1766–1878)

– методолошки приступ њиховој анализи –¹

Од укидања Пећке патријаршије 1766, до Берлинског конгреса 1878, чије одлуке су донеле значајне геополитичке промене на Балканском полуострву, Пљевља и пљеваљски крај су, после Мостара, били међу најзначајнијим деловима Херцеговачке митрополије.² То потврђује како активан духовни живот манастира Свете Тројице, тако и постојање већег броја цркава и манастира на подручју Пљеваља и околине.

Прошлост Херцеговачке (Херцеговачко-захумске, Хумско-херцеговачке) митрополије, старе епархије Пећке патријаршије која је у истим границама опстала и после њеног укидања, све до великих промена након Берлинског конгреса 1878, није довољно истражена. Намера овог рада је да укаже на неколико непознатих или мало познатих извора о њеној прошлости, који су везани и за прошлост Пљеваља и околине, али и да отвори методолошки

¹ Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије „Европа и Срби (1804–1918): подстицаји и искушења европске Модерне“ (Ев. бр. 177031), који се реализује у Историјском институту у Београду.

² Херцеговачка митрополија, као и остале митрополије на српском етничком простору, није била никаква аутономна или аутокефална црква, већ обична епархија на челу са архијерејима који су имали високо митрополитско звање. У Васељенској патријаршији то је била уобичајена појава, јер су готово сви епископи имали ранг митрополита. Исти случај био је и са Сарајевском (Дабробосанском) и Зворничком митрополијом. Иначе, Херцеговачка митрополија спадала је у ред мањих епархија Васељенске патријаршије, и припадала трећој од четири класе.

проблем њиховог коришћења. Наиме, како иеки од њих не потичу из локалних или централних архивских установа у Србији или у Црној Гори, они дају прави пример неопходности сарадње балканских историографија, које се понекад зачуђујуће мало познају када се ради о истраживању националне, али и локалне историје.

Први од тих извора је *Жалба херцеговачког митрополита Ананија против босанског валије из септембра 1791*, упућена централним властима у Цариграду.³ У том предмету се, између осталог, наводи да му босански везир наплаћује незаконите дажбине, наводећи пример такси за достављање везирских заповести (бујурулдија) у висини од 600 до 700 гроша, што је у потпуној супротности са привилегијама које су сви митрополити добијали султановим бератом о постављању на дужност. Уз саму жалбу, митрополит Ананије приложио је препис царског фермана из 1760, којим се такве незаконитости и глобљење хришћанске раје строго забрањују.⁴ И жалба, и приложени препис фермана, писани су арапским писмом на османскотурском језику.

Ова жалба је прошла кроз четири институције током процедуре у цариградским канцеларијама, да би на крају била повољно решена и заведена у канцеларији црквених послова (*kalem-i-piskopos*) која је припадала другом одељењу дефтердарове порте. Поред тога што пружа важне податке о деловању митрополита Ананија, овај судски предмет додатно је занимљив за историју Пљеваља. Мада је његова резиденција била у граду Мостару, тада највећем урбаном центру у Херцеговачком санџаку, који је имао веома добро уређену администрацију, митрополит Ананије наводи да је препис фермана из 1760. добио од *пљеваљског кадије Исмаила*.⁵ Овај податак указује на то да је у Пљеваљском крају, где је поменути ферман стигао као циркулар, сигурно било таквих злоупотреба, као и то да су Пљевља имала веома добру османску административну структуру, што не чуди, јер се радило о административном средишту Херцеговачког санџака. Друга чињеница, занимљива са гледишта шире националне историје, је та да је ферман у Пљевља стигао 1760. док је још увек постојала Пећка патријаршија, што доказује да су се архијереји Васељенске патријаршије позивали на њено правно наслеђе.⁶

³ *Жалба митрополита Ананија на босанског везира*, НБКМ Софија, БИА, фонд 252, *Херцеговина*, ОАК, док. 213–6.

⁴ Исто, док. 213–7.

⁵ Исто, док. 216–6.

⁶ Пут овог султанског фермана веома је занимљив. Он је уручен васељенском, а не пећком патријарху, да би га у овереним преписима он упутио широм Балканског полуострва, тамо где је за таквим тумачењем закона било потребе. То је још једна потврда чињенице да је Васељенска патријаршија над свим осталим аутокефалним црквама које су постојале у Османском царству имала духовну супрематију, и да ју је све време ефективно користила.

Други извор, печат митрополита Ананија, је сигилографске грчке провенијенције, и такође је сачуван у истом предмету.⁷ Он је од значаја и за локалну, и за националну историју, као и за историју Васељенске патријаршије. Како је на њему урезано Ананијево име на грчком језику и писму (катареуса), назив епархије и година 1772, коначно је разрешено питање када је отпочела његова управа над Херцеговачком митрополијом, око чега у српској историографији до сада није било сагласности.⁸ Дакле, година 1772. је година у којој је на чело Херцеговачке митрополије дошао поменути митрополит.

Цео наведени предмет садржи низ података који пажљивим читањем и критичком анализом могу бити искоришћени за проучавање локалне историје, затим шире националне, као и елемената балканске историје, пре свега њене религијске компоненте.

Поред извора османске, али и грчке црквене провенијенције, и извори српског порекла из тридесетих година XIX века указују на делатност неких личности из околине Пљеваља, прво у комуникацији са српским ужичким нахијским властима и кнезом Милошем Обреновићем у мирнодопском периоду српске револуције 1815–1830, а затим и касније, у време постојања Кнежевине Србије. У томе се посебно истакао јеромонах Прокопије Тројичанин из манастира Свете Тројице код Пљеваља. Обилазећи различите пределе у Херцеговини, он је о томе брижљиво извештавао кнеза Милоша преко народних старешина у Ужичкој нахији.

Његова активност приметна је још од краја двадесетих година XIX века. Тако је 26. маја (7. јуна) 1828. рујански кнез Јован Мићић у писму кнезу Милошу навео да му, између осталог, шаље и *писмо тројичког духовника Прокопија*. У Мићићевом писму не каже се ништа о томе о чему Прокопије пише, сем констатације да, изузев тога, *од Босне нисмо могли више новина придобити*.⁹ Ова врста комуникације јеромонаха Прокопија Тројичанина са српским властима настављена је још интензивније након стварања Кнежевине Србије 1830.

Марта 1832, у време муслиманске побуне у Босанском пашалуку, јеромонах Прокопије обавестио је рујанског сердара Јована Мићића да се од

Поред општих места, карактеристичних за такву врсту исправе, у његовом садржају конкретно се спомињу *област Босне*, као и градови Београд, Ћустендил, Скопље, Зворник, Софија, Ниш, Пловдив...*Исто*, док. 213–6.

⁷ Печат се налази на полеђини Ананијеве молбе. *Жалба митрополита Ананија на босанског везира*, оп. 2, док. 1.

⁸ Запис на печату је следеће садржине: О [ΘΕΙΟ]ΤΑΤΕ С[Γ]Ι[Λ]ΙΟΣ ΜΗΤΡ[Ο]ΠΟΛΙΤ ХЕР-СЕК ТУ АΝΑΝΙΕ (1174) 1772.

⁹ *Књажевска канцеларија, Ужичка нахија-књига прва (1816–1830)*, приредио Недељко Радосављевић, Ужице-Београд 2005, док. 301, стр. 242–243.

Косова враћа босанска побуњеничка војска у нeredу и расулу. У Мићићевом писму, поред навода да прослеђује писмо никшићких ага, стоји и следеће: *још нашли смо Прокопија, калуђера из Ерцеговине, монастира Тројице, који показује да су пре неколико дана множина обрањени[x]¹⁰ Турака од Вучитрна у Босну натраг повратили се, и празни коња множина провели.*¹¹

Прокопије Тројичанин наставио је своју делатност и наредних година. Место на коме су се дешавали његови сусрети са представницима српских власти у међувремену је постао карантин (контумац) изграђен у Мокрој Гори, уједно и гранични пункт Кнежевине Србије према Османском царству. Поменути јеромонах остваривао је добру сарадњу са директорима карантина који су се ту налазили на дужности. Његова интересовања, а самим тим и вести које је достављао властима Кнежевине, нису се ограничавала само на локална збивања. Тако је Матеја Христић, директор Мокрогорског карантина, известио 1. (13) априла 1837. кнеза Милоша да је од Прокопија чуо за гласине да су османске власти Света места у Јерусалиму продали Јерменима, због чега су многи православни калуђери *кренули ка Русији*.¹²

Прокопије Тројичанин оставио је и занимљиво сведочанство о понашању новопрстиглог херцеговачког митрополита Прокопија, који је био грчког порекла, и о заплени ризнице његовог манастира, о чему је директор карантина Милосав Перуничкић обавестио и кнеза Милоша. Митрополит Прокопије, који је наследио старог митрополита Јосифа, стигао је у Мостар 11. (23) фебруара 1837.¹³ Наде које је становништво полагало у њега да ће бити праведан и умерен нису се оствариле. У Херцеговачкој митрополији он се задржао кратко време, до децембра исте године. Јоаникије Памучина тврди да је, заједно са још пет митрополита, од патријарха био кажњен сменом и прогонством.¹⁴ Казивање Јоаникија Памучине, савременика тих догађаја, нарaтивне је природе, и као извор има одређену меру субјективности. Међутим, управо је јеромонах Прокопије Тројичанин обавестио Милосава Перуничкића да је из Цариграда у Мостар по владикау Прокопија стигао *девет-татарин*, с наредбом да га због неког престапа врати назад. Прокопије, међутим, тада није био у Мостару, већ у обиласку епархије, у Фочи, па је Али-паша Ризванбеговић по њега послао своје људе. Након што је предат изасланику из Цариграда, заточен је у Сарајеву, а црква

¹⁰ *Обрањени[x]*, рањених.

¹¹ Недељко Радосављевић, *Књажевска канцеларија, Ужичка нахија (1831–1839), књига друга*, Београд-Ужице 2006, док. 389, стр. 55–56.

¹² *Исто*, док. 555, стр. 236.

¹³ Јоаникије Памучина, *Живот Али-наше Ризванбеговића Сточанина*, Љетописи, Сарајево 1976, 101.

¹⁴ Памучина тврди да је митрополит Прокопије напустио епархију 1. (13) децембра 1837, исте године када је и дошао. *Исто*, 101.

и конак у Мостару су запечаћени. Митрополит је у Сарајеву дочекао свог брата, који је за њим донео и распродао све његове ствари.¹⁵

Јеромонах Прокопије Тројичанин врло јасно говори о томе какво је било митрополитово понашање у епархији, остављајући као пример сведочанство каква је судбина од митрополита задесила управо његов манастир. Због наводног дуга, митрополит Прокопије је из тог манастира однео све скупоцене ствари које је у њему нашао (поименично се наводе сребрни тањира, виљушке, ножеви, кашике, серцаде...), које је у Сарајеву *распродао преко телала!*¹⁶ На овај податак треба посебно указати пажњу. Иако је највећи део манастирске ризнице свакако био скривен, чињеница да је митрополит ствари које је нашао продавао јавно, преко гласника, говори да ни количина оног што је однео није била мала! То је и посредна потврда да је манастир, за тадашње услове, био доброг материјалног стања, јер су покупљене махом сребрне, вредне ствари.

Од Прокопија Тројичанина у Кнежевини Србији су дознали и како је смена митрополита одјекнула међу православнима, али и муслиманима у Херцеговини. Православни су сматрали да је митрополит Прокопије уклоњен одлуком државних власти, док су локални муслимани мислили да је његово прогонство резултат жалби на његове поступке српских калуђера васељенском патријарху, али и деловања кнеза Милоша Обреновића.¹⁷ Према ставовима Прокопија Тројичанина и Милосава Перуничича, међутим, мора се задржати резерва. Кнез Милош Обреновић није имао толику моћ да ван територије Кнежевине делује на црквену структуру, јер да је било другачије, сигурно би радио да на архијерејске престоле дођу епископи Срби, а не Грци, како је претежно било. Међутим, и такви наводи указују колики је углед у Пљеваљском крају, као и у Херцеговини уопште, имао Милош Обреновић, и колика су била велика, мада тада нереална, очекивања од Кнежевине Србије. То је уједно и доказ да за расветљавање неких процеса на подручју Херцеговачке митрополије нису довољни само извори локалне провенијенције, већ је за њихово потпуно сагледавање неопходно и коришћење других извора. У случају смењеног митрополита Прокопија, извори потекли из Васељенске патријаршије указују да је његова смена резултат не прекомерног глобљења народа, због кога би прво био оштро укорен и опоменут, већ завере против самог патријарха Григорија VI, због чега

¹⁵ *Књажевска канцеларија, Ужичка нахија (1831–1839), књига друга*, док. 636, стр. 308–309.

¹⁶ *Исто*, док. 636, стр.310.

¹⁷ У писму Милосава Перуничича кнезу Милошу преносе се речи јеромонаха Прокопија о смењеном митрополиту: *Срби говоре, баш му Турци сломише врат! А Турци, јок вала, но српски калуђери, и бег Милош јави цару његове кабајете, те га сургунишаше, није га вала ни жалити. Исто*, док. 636, стр. 310.

је, заједно са још пет митрополита који су у њој учествовали, протеран у Кападокијску Цезареју. То је, дакле, био основни разлог његове смене, а до сазнања о томе било је могуће доћи само свестраном анализом извора различитог порекла.¹⁸

И као што је у истраживању локалне, националне и црквене историје неопходно да се користе и извори из страних архивских фондова различите провенијенције, који до сада нису били познати у српској историографији, многи извори и српске ћирилске, али и османске провенијенције настали на простору Херцеговачке митрополије, могу веома корисно послужити у раду на истраживању прошлости других народа, пре свега грчког, али и бугарског. Значај тих извора тако превазилази оквире не само локалне, већ и националне историографије. Као пример за то може послужити грађа о митрополиту Аксентију III Петрову Чешмеџијеву (Самоков, 1797 – Цариград, 1865), Бугарину, пострижнику Рилског манастира, који је на челу Херцеговачке митрополије провео десет година (1838–1848).¹⁹ Иако се ради о једном од родоначелника бугарске националне акције за добијање црквене аутономије, односно стварање Бугарског егзархата, његов живот у Херцеговини, претежно у Мостару, остао је непознат готово свим истраживачима историје Бугарске цркве. Међутим, аутобиографска казивања Јоаникија Памучине и Серафима Шолаје, монаха који су га добро познавали, много говоре о томе.

Упркос спољашњим манифестацијама религиозности, попут дугих и сталних молитви, митрополит Аксентије испољавао је низ негативних особина, попут среброљубивости и увођења нових намета који нису били предвиђени султановим ферманом о додели епархије. Епархију је обилазио често, о чему сведоче и српски и бугарски савременици. И то је, међутим, повремено било у потпуној супротности са његовим тежњама да таксама и различитим врстама милостиње прикупи што више новца.²⁰ Узроци те појаве, међутим, нису морали бити само у жељи за прибављањем материјалне користи, већ и у великим дуговима које је Херцеговачка митрополија, попут осталих епархија укинуге Пећке патријаршије, сигурно имала. Аксентије је у току своје управе одржавао добре односе са локалним османским властима, а ступио је и у кумовске односе са Јованом Ангелопулосом, зетом ранијег херцеговачког митрополита Јосифа и српским писаром Али-паше Ризванбеговића Сточанина. Ангелопулосовом сину Аксентије је био и кум

¹⁸ Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве II*, Београд 1991, 468–469.

¹⁹ Пламен Божинов, *Кой кой е сред българите XV–XIX в.*, Софија 1999, 21.

²⁰ Јоаникиј Памучина, *Животопис Серафима Шолаје, іером. светоблаговієштенског м. Житомишчића и ефимера мостарскога*, Србско-далматински магазин, љубитељ просвієте и народног језика за годину 1869, Задар 1869, 161.

на венчању.²¹ Поред обавеза према османским властима, он је тада ревносно испуњавао и обавезе према Васељенској патријаршији, којој се, као заговорник бугарског црквеног осамостаљења, касније оштро супротставио. Тако се у *Каталогу митрополија Велике цркве* од 23. августа (4. септембра) 1846. наводи да је и Херцеговачка митрополија, попут других епархија, са 2.000 гроша помогла да се отплати дуг Грчке народне школе у Куручешми, на европској страни Босфора.²² Према сачињеној ранг-листи митрополија и епископија Васељенске патријаршије априла 1847, у време када се на челу Херцеговачке митрополије налазио митрополит Аксентије, она је по броју верника, приходима и другим елементима које је црква узимала у обзир, сврстана у митрополије (епархије) треће класе.²³

Локално свештенство и народ, веома сиромашан, замерали су митрополиту Аксентију да их често глоби увођењем нових намета попут *љубочестија* (добродошлице) на сваку кућу, увећањем такси за венчања и сличним мерама. Свештенике који нису успевали да измире обавезе које је прописивао чак је и физички кажњавао, а није се устручавао да користи и бацање анатеме на непослушне. С друге стране, неки од савременика тврдили су да је у свештенички чин рукополагао и лица која га нису била ни морално достојна, а нису била ни елементарно писмена. Међу кандидатима било је, како наводи Серафим Шолаја, *и неписмених чобана и пропалих трговаца*. Иако се ради о ставу заснованом на личном искуству, Шолајином казивању се највећим делом може веровати, јер му је на Аксентијеву упорност у намерама и склоност да дуго памти неспоразуме, указао и рилски ђакон Илија, кога је довео са собом у епархију, а који га је, без сумње, веома добро познавао.²⁴

Хришћанско становништво Мостара узбунила је Аксентијева намера да замени јеромонахе који су годинама служили у цркви другим свештеницима, и тиме практично уништи аутономију црквене општине, што је покушао и у другим местима. Османске власти пажљиво су пратиле његове активности, јер су могле да доведу до ширег незадовољства народа. Такав случај десио се управо у пљеваљском крају, када је одузео парохије двојици угледних свештеника, па је у њиховом враћању учествовао и сам Алипаша Ризванбеговић. Убрзо је због извесне суме спорног новца дошао у сукоб и са својим кумом, Јованом Ангелопулосом, кога је јавно проклео у препуној мостарској цркви на Јовандан 19. јануара 1848, заједно са целом

²¹ *Исто*, 161.

²² Драгутин Анастасијевић, *Кроз једну збирку новијих аката Цариградске патријаршије о њеним епархијама*, Богословље VIII, Београд 1933, 118.

²³ У истом рангу биле су и Зворничка и Рапско-призренска митрополија, док је Сарајевска (Дабробосанска) била у првој класи. *Исто*, 119.

²⁴ Ђ. Памучина, *нав. дело*, 155.

породицом, кућом и радњом!²⁵ То је убрзало његово повлачење из епархије, јер га ни малобројни локални Грци нису више хтели, па је од Васељенске патријаршије постављен за велешког митрополита. Прагматизам османских власти показао се на делу баш на његовом примеру, и он је због погоршања ситуације и незадовољства народа био уклоњен. Поред сукоба са пашиним писаром, проблеми које је створио односом према мостарским и пљеваљским свештеницима, пресудно су утицали на његов одлазак.

Подаци који су наведени о његовој делатности у Херцеговачкој митрополији готово потпуно су непознати његовим бугарским биографима и истраживачима бугарског националног препорода, у коме је имао запажену улогу. То је још један пример недовољног познавања резултата суседних историографија, овај пут у другом смеру, јер извори настали у Херцеговачкој митрополији у значајној мери могу допринети расветљавању Аксентијеве биографије. Међутим, и бугарски извори о његовом животу пре доласка у Херцеговачку митрополију, али и од одласка из ње до смрти, могу корисно послужити да се живот тог архијереја, који је целу деценију био на њеном челу, потпуно расветли, што је ретка могућност када се ради о епископима Васељенске патријаршије који су управљали епархијама насељеним Србима.²⁶ Коришћењем свих расположивих извора тако би се дошло до сазнања драгоцених за обе историографије, и српску и бугарску, али и за истраживање историје Васељенске патријаршије.

Последњи херцеговачки митрополит Васељенске патријаршије, Игњатије Икономидис (1875–1888), све време своје управе није могао да у потпуности врши своју мисију, прво због избијања српског устанка у Херцеговини и у Босни, а након Берлинског конгреса због сукоба са аустроугарском окупационом власти, насталог око питања регулисања и вођења црквених послова, а пре свега због одређивања нових граница његове надлежности. Како су делови Херцеговачке митрополије око Пријепоља и Пљеваља остали ван потпуне контроле аустроугарских окупационих власти, јер је у тим областима успостављено присуство и османских и аустроугарских војних власти, он никако није пристајао на њихово издвајање из

²⁵ Исто, 163–164.

²⁶ О делатности митрополита Аксентија Петрова у бугарској историографији много је писано, јер је имао значајну улогу у стварању бугарске националне цркве, иако сам тај догађај није дочекао. Неки од радова који могу допринети да се о томе и у српској историографији нешто више сазна су следећи: Пламен Божинов, *нав. дело*, 21; Кирил, патријарх бугарски, *Авксентий Велешки (по случај 100 години от смъртта му – 2. февруари ст. ст. 1865. г.)*, Духовна култура XLV, мај – јуни 1965, кн. 5–6, Софија 1965, 3–5; Исти, *Авксентий Велешки, биографичен очерк*, Софија 1965, 17–22; Кирила Възвѣзова –Каратеодорова, *Непубликувани тисма на Авксентий Велешки от 1861–1863 г., до Христо П. Тѣнчилецов*, Църковноисторически архив, том I, Софија 1981, 28–44.

састава његове епархије. Бескомпромисно одан васељенском престолу и православним црквеним канонима, у одбрани својих права он се позивао и на чињеницу да су Босна и Херцеговина још увек остале под формалним суверенитетом султана. Овај сукоб државних аустроугарских са васељенским црквеним правом, завршен је тако што је 1888. митрополит Игњатије пензионисан, а црквена структура стављена под чвршћу државну контролу, док је формално одвајање Пљеваља и Пријепоља од Херцеговачке митрополије спроведено тек 1894. Игњатија је наследио Србин Леонтије Радуловић.²⁷ Пљеваљско питање је, дакле, одлучило и даљу Игњатијеву судбину, и допринело успостављању нових црквено-административних граница.

* * *

Бројни извори словенског, османскотурског или грчког порекла веом су корисни у истраживању историје Херцеговачке митрополије, па и Пљеваља и пљеваљског краја као њеног саставног дела. Без обзира на њихово језичко порекло и место настанка, они само заједно коришћени и критички анализирани могу дати праву слику догађаја у одређеном времену и простору. Притом је неопходно да се изврши њихова палеографска и дипломатичка анализа, као и спољашња и унутрашња критика, како би се из њих извукли максимум података и одређени закључци. На основу неколико до сада непознатих извора и извора који су у значајној мери коришћени у српској историјској науци, али су остали потпуно непознати у другим балканским историографијама, у овом раду указано је на неке чињенице из историје Херцеговачке митрополије, а посебно Пљеваља и околине. Поред тога, наглашена је потреба што бољег упознавања са резултатима истраживања других националних балканских историографија, као и резултата опште, пре свега балканске историје. Крајњи закључак, поткрепљен датим примерима, указује на нераскидиву везаност локалне историје са националном и широм балканском историјом, посебно у време док је највећи део Балканског полуострва био под османском влашћу. Јер без доброг познавања локалне историје није могуће приступити писању квалитетне синтезе националне историје и историје Балкана. Исто тако, резултати до

²⁷ Сава еп. Вуковић, *Српски јерарси од деветог до двадесетог века*, Београд – Подгорица – Крагујевац 1996, 192. Важно је напоменути да је аустроугарска влада са Васељенском патријаршијом још 28. марта 1880. склопила Конкордат којим је добила широка права у пословима православне цркве, али он очигледно није био сасвим доречен у погледу регулисања епархијских граница, што је и био узрок неспоразума митрополита Игњатија и световних власти. Ђ. Слијепчевић, *нав. дело*, 492–493.

којих су дошли истраживачи опште историје такође су незаобилазни у раду на националној, али и на локалној историји. Дати примери извора који су од значаја како за локалну историју Пљеваља, тако и за ширу националну и историју Васељенске патријаршије, само потврђују ту закономерност историјске науке.

PhD Nedeljko Radosavljević

SEVERAL DOCUMENTS ON PLJEVLJA REGION AND METROPOLIS
OF HERZEGOVINA UNDER SPIRITUAL RULE OF ECUMENICAL
PATRIARCHATE (1766–1878)

Summary

Research on the history of Herzegovina Metropolis and ecclesiastic history of Pljevlja and surroundings in the time from the abolition of Patriarchate in Peć to the Congress in Berlin (1766–1878), is inseparably linked with available sources seriously analysed, comprehending outer and inner palaeographic and diplomatic critique. Besides, it is important to mention that for such research are not enough sources, originated in the region of Pljevlja and Metropolis of Herzegovina, but equally important are others, referring to this region. These sources could be of Ottoman Turkish, Greek or Serbian Slav provenience. In this paper we give several documents, unknown up today or known only a little and besides new data it is emphasized that without results of national historiography as well as researching in foreign archives, it is not possible to form complete picture of events in this region. Sources written in Herzegovina Metropolis could be valuable in investigation of history of other Balkan peoples, Greek and Bulgarian in the first place, and of the one universal institution – Ecumenical Patriarchate.